életében euforikus hangulatot teremtettek, de az idő előrehaladtával számos kérdés vetődött fel, melyekre választ kellett adni. Átalakult a társadalom, s még napjainkban is igen forrongó etnikai, politikai és vallási környezet vesz körül bennünket.

Az ősi bölcsesség, miszerint a történelem az élet tanítómestere, nemcsak figyelmeztethet, hanem nevelhet is bennünket. A Munkácsi Egyházmegye több évszázados történelme, papjainak és híveinek életszemlélete folyamatos tiszteletet követel tőlünk. Fontos, hogy időnként önmagunkban és másokban is tudatossá tegyük keresztény szemléletünk mellett a történelmi múlt erejét, és feladataink megoldásának alapjává tegyük azt. Egy tanítás szerint mindig elődeink vállán állunk. Így lehetőségünk van „magasabbról nézni" őseink küzdelmét, meghatározni a jelent és tudatosítani a jövő kihívásait. Munkánkban arra törekszünk, hogy görögkatolikus közösségeink számára bemutassuk az első két lehetőséget: őseink örökségét és a jelen állapotot.

Kik is voltak és milyen lelkületet hordoztak papjaink és híveink?

Ortutay Elemér teológiai doktorként ment a börtönbe, végigélte a kommunista üldöztetést, titokban nevelte a papokat, „egyszemélyes teológiát" működtetett, majd a kilencvenes évek első felében tapasztalt görögkatolikus egyházi ébredés egyik legismertebb alakja lett. Életének utolsó éveit az eufória jellemezte. Előadásokkal, prédikációkkal, írásokkal fáradhatatlanul járta Kárpátalját, vagy beszélt Kárpátaljáról az anyaországban. Életének ezt az 1997-ig tartó örömteli és reményteli utolsó időszakát, életeszményének maradandóságát határozottan sugallja emlékkönyvének címe: „...holnap is felkel a Nap".[2]

Bendász István egyháztörténészként vált ismertté. A hagyatékából előkerülő és megjelenő munkák alapján az utókor méltán illetheti őt ezzel a megnevezéssel. A Munkácsi Egyházmegye kanonokjaként hunyt el 1991-ben. Börtönéveit és hányattatását az *Öt év a szögesdrót mögött*[3] című visszaemlékezésében írta le. Számos feljegyzést, jegyzetet, könyvet és tanulmányt hagyott maga után. S talán a legelképesztőbb, hogy abban az időben írta le ezeket, amikor még nem is beszéltek arról, hogy egyáltalán újjáéledhet a görögkatolikus egyház. Fia, Dániel évekig

[2] Ortutay, E.: *„...holnap is felkel a Nap"*. Intermix, Ungvár–Budapest, 1993.

[3] Bendász, I.: *Öt év a szögesdrót mögött* című kötete eddig négy kiadásban jelent meg: (1.) Aggiornamento kiadó, Budapest, 1991; (2.) Lámpás kiadó, Abaliget, 2000; (3.) Bendász, S.: *Five Years Behind Wire: Priest from Kárpátalja in the Gulag Labor Camps*. Eastern Christian Publications, 2004; (4.) ukránul: С. Бендас: *П'ять років за колючим дротом. Щоденник священика, написаний в Гулазі*. Карпати, Ужгород, 2008., (4.) Bendász I.: *Öt év a szögesdrót mögött. Egy kárpátaljai görög katolikus pap naplója a Gulágban*. Harmadik magyarul megjelent bővített kiadás, Összukrajnai Állami Kárpáti Kiadó, Ungvár, 2012.

Fény derült arra is, hogy a görögkatolikus egyház eltörlése utáni időszakban is volt egyházi élet, amelyet ma már a „földalatti egyház" fogalmával jelölünk. Ez titokban folyt, folyamatos maradt az egyházszervezet, a hierarchia, a papképzés. Azokat a püspököket, papokat és híveket, akik ebben részt vettek, méltán lehet hitvallóknak nevezni. Nélkülük nem tudott volna „varázsütésre" újjászerveződni a görögkatolikus egyház.

Azok a görögkatolikus hívek is kockázatot vállaltak, és ezáltal hitvallókká lettek, akik a „nem hagyom a templomot" elhatározással és keresztény világnézettel élték végig a kommunizmus időszakát. Sokszor kifejezték véleményüket a rendszerrel szemben, ami által személyes karrierjük, tanulmányaik is háttérbe szorultak. Negyven év után is apáról fiúra, szülőről gyermekre szállt a görögkatolikus hit. A görögkatolikus papság több évszázados elkötelezett munkáját dicséri, hogy fel sem merült a vallásukat gyakorló családokban, hogy az idős papok helyébe lépő fiatal pravoszláv papság által a liturgiában említett ortodox egyházfő számukra bármilyen hitbeli kötődést is jelentsen. Négy évtizeddel a Munkácsi Egyházmegye eltörlése után is egyértelműen görögkatolikusnak vallották magukat.

Mindezek az utak találkoztak és kiegészítették egymást a kilencvenes évek elején történt görögkatolikus egyházi ébredésben.

Nehéz időszakon ment át az elmúlt 25 év során is a görögkatolikus egyház. Önmaga újjászervezését egy olyan térségben kellett megvalósítania, amely geopolitikailag inkább a „kaotikus" jellemzőket hordozta magán – néha még jelenleg is. Volt itt rendszerváltás, országváltás, kormányváltás, nemzeti ébredés és számos egyéb tényező az elmúlt negyedszázadban.

Bizonyos fogalmak kikristályosodtak, átértékelődtek számunkra… Mára furcsamód azokat a volt görögkatolikus hívőket és hívő családokat is veszteségnek tekintjük, akik az elmúlt 25 év útkeresésének időszakában nem tudtak visszatalálni, vagy nem tudták megtalálni a helyüket a görögkatolikus egyház kötelékében. Kárpátalja magyarok és szlávok lakta területén számottevő azok száma, akik valaha görögkatolikusok voltak, de az elmúlt évtizedekben vallást váltottak. Figyelemreméltó és tanulságos kutatás lehetne, és értékes gondolatokat tudnánk meríteni abból, ha ennek a vallásváltásnak politikai oldala mellett a hitbeli, szociológiai és lélektani hátterét is mielőbb felfednék…

A kárpátaljai magyar görögkatolikusságnak jelenleg ebben a miliőben kell megkeresnie önazonosságát. Munkánkkal azok előtt tisztelgünk, akik papként vagy hívőként megélték, megtartották és továbbadták egyházunk lelki és tárgyi kincseit. S azoknak szánjuk, akik erősíteni szeretnék önazonosságukat, s (újra) fel akarják fedezni a görögkatolikus egyház szellemi és épített örökségében rejlő isteni szándékot. Azoknak is ajánljuk e könyvet, akikben még erőteljesen él őseinknek

ősi hagyományában élő népnyelvi liturgikus élet megéléséhez ragaszkodott és ragaszkodik ma is.

Gyakori jelenség, s a helyi magyar közösségben is megjelenik a kísértés, hogy szerepvállalásánál kisebb mértékben figyeljenek a görögkatolikusokra. Természetes, hogy a katolikus egyház sajátos joghagyománya is közrejátszik ebben, miszerint a nyelvi-nemzeti sajátosságok nem minden esetben kapnak prioritást az egyház „hétköznapi életében". A görögkatolikusság életképességének és élni akarásának azonban egyik legfontosabb bizonyítéka, hogy ez a közösség képes intézményeket, szervezeteket, egyesületeket létrehozni és fenntartani, s arra törekszik, hogy képviseltesse magát minden jelentős, magyarságot és egyházat érintő kérdésben. Ezzel együtt elkötelezetten vesz részt a jelenlegi Munkácsi Egyházmegye rendezvényein, annak vallási és társadalmi életében is, s ezzel kifejezi lojalitását az ősi egyházmegye hagyománya s a mindenkori püspöke iránt.

A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegyének is szembe kell néznie azzal a történelmi ténnyel, hogy hívei a történelem folyamán több nemzethez tartoztak, s jelenleg is több náció alkotja. Ez nem jelent lazább kötődést az egyházmegye hagyományaihoz, illetve az elkötelezettség hiányára sem utal. Leginkább a liturgikus és a lelkipásztori élet gyakorlásában igényel megfelelő bölcsességet a mindenkori egyházi vezetéstől és a papságtól.

Munkánk nem titkolt célja az is, hogy felhívjuk a figyelmet a kutatási lehetőségekre és azok időszerűségére. Szeretnénk elindítani egy folyamatot, amely a magyarokat jelenleg magába foglaló kisebb egyházi közigazgatási egység, a Beregszászi Magyar Esperesi Kerület parókiáinak történeti megismerésére irányul. Ezáltal hozzájárulunk a Munkácsi Egyházmegye jelentős részének történetéhez, az egyházmegyei hagyomány permanens megélésének tanúsításához, annak bemutatásához. S ezzel egy időben a magyar görögkatolikus identitás erősítésére is kísérletet teszünk.

Ez utóbbiakat inkább az egyes évek statisztikai adatainak, vagy egy-egy parókia, esperesi kerület joghatósági területének meghatározása, a templomépítés indokolása miatt, esetleg egyéb adminisztratív szempontból gyűjtötték össze.

A sematizmusok jellemzője, hogy egy adott egyházmegyét illetően az egyházi adminisztráció felépítésére, az egyházmegyei intézményekre és vezetőire, a szerzetesrendekre s a papnövendékekre vonatkozó legalapvetőbb adatokat is rögzítik.[8] Főesperesi és esperesi kerületenként közlik a parókiákat és filiákat, az azokban lévő templomokat és azok titulusait, a 19. század elején pedig a templomok kegyurait is.

Az összeírások kezdetben csak minimális információt szolgáltattak, de az idő előrehaladtával a hívek lélekszámának jelölésén túl a templomok titulusaira, a parókiák elnevezésére, az éppen aktuális kegyúrra, a parókia más, világi szempontból jelentős függőségére vagy éppen függetlenségére, a felekezeti iskola jelenlétére, azok tanulólétszámára, a községben lévő egyéb felekezetek lélekszámára, s a 19–20. sz. fordulóján a közösség és az egyházközség történetére vonatkozó minimális adatokkal is szolgálnak.

Munkánk szempontjából elsősorban az egyházi összeírásokra és a sematizmusokra hagyatkozunk. Ezek adatait közöljük az egyes templomokra és közösségekre vonatkoztatva. A jelenleginél sokkal részletesebb történeti feldolgozásoknál azonban egyéb forrásokat is ismerni kell a részletesebb egyházközség-történet elkészítése érdekében. A statisztikai évkönyvek, a helységnévtárak, a levéltárban lévő, egyházi ingatlanokkal kapcsolatos levelezések, illetve sajtótermékek bővíthetik a jelen munkában közölt adatokat. Az 1920-as határmódosítások előtti egyházi adatközlésekre vonatkozó visszaigazolásokat találhatunk a világi összeírásokban közölt népesedési adatokban,[9] melyek többnyire a 19. század utolsó negyedében és a 20. század első másfél évtizedében jelentek meg és rendelkeznek adatközlő jelleggel.[10]

[8] vö.: „sematizmus" – in: www.lexikon.katolikus.hu (kutatás ideje: 2013. december 20.)

[9] A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának online gyűjteményében jelentős számú statisztikai évkönyv és helységnévtár található. Vö. www.konyvtar.ksh.hu (kutatás ideje: 2014. január 10.)

[10] Statisztikai évkönyvből 1883–1910 között 22 kötet jelent meg. Helységnévtárból 1873–1913 közötti időszakban 12 kötet készült el.

A Bendász-hagyaték

Bendász István atya neve és írói munkássága az *Öt év a szögesdrót mögött*[20] és a *Helytállás és tanúságtétel*[21] című írásainak megjelenésével vált ismertté a magyar közösség előtt. Emellett jelentősek a Munkácsi Egyházmegye történetét feldolgozó, valamint egyház- és helytörténeti vonatkozású munkái, jegyzetei és tanulmányai is.

A Bendász-hagyaték elnevezést néhány éve kezdték el használni. „Bendász Pista bácsi" ugyanis szorgalmával és gyűjtőszenvedélyével több egyházirodalmi munkát hagyott maga után. Személyes igényességből és indíttatásból dolgozott, hiszen a kommunizmus idején nem számíthatott publikációs lehetőségre. Egyháza iránti elkötelezettségből nyilvános papi tevékenysége idején, üldöztetése alatt és az illegalitásban is írt jegyzeteket, tanulmányokat, egyházközség- és falutörténeteket, rövid egyházmegye-történetet, gyűjtött papi és kántortanítói listákat, családfákat.

A két világháború közötti tudományos munkásságának ugyan megvannak a gyümölcsei, ennek ellenére még jelenleg is nehéz rekonstruálni tudományos életrajzát, mivel 1949-es letartóztatásakor az addig megjelent publikációi elvesztek. A '30-as évek elején a *Negyilja* újság hasábjain Borec („Küzdő") és Verchovina lelkipásztor álnevek alatt több vitairatot jelentetett meg, számos cikket írt az egyház és időnként önmaga védelmében is az akkor már jelentős propagandával rendelkező kommunista és ateista támadásokkal szemben.

Helytörténeti munkái kéziratban maradtak meg.[22] Ezek közül többet elkoboztak, s csak kettőt sikerült újraírnia: az *Eretnekség és a szekták kialakulása és tanítását* és *A szerzetesség rövid történetét*. 1948-ban készült *A Munkácsi Görög Katolikus Egyház 1848–1849-ben* című kézirata végül 1997-ben jelent meg.[23] 1960 és 1990 között a püspöki levéltárban és könyvtárban dolgozott, ezalatt két kézirat

[20] Első kiadása 1991-ben jelent meg Budapesten.

[21] (1.) Bendász, I. – Bendász D.: *Helytállás és tanúságtétel*. Ungvár–Budapest, 1994; (2.) *Бендас, С. Бендас, Д.: Священики–мученики сповідники вірності*; (3.) Bendász, I. – Bendász, D.: Helytállás és tanúságtétel. A Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye hitvalló és meghurcolt papjai. Kairosz Kiadó, Budapest, 2014.

[22] Офіцинський Роман: *Новоселиця у минулому і сьогодні (1371–2009 роки)*. Ужгород, 2009. – Taracújfalú történetének leírását az Ungvári Nemzeti Egyetem történelem tanszékének professzora a saját könyvében használta fel és adta ki.
С. Бендасъ: *Монографія села Вел. Копанъ*. In: Літературна Недѣля 18. szám, 1943, 224–227. – *Felsőveresmart krónikája* c. munkájának rövid tartalma.

[23] Bendász I.: *Az 1848-49-es szabadságharc és a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye*. KMKSZ, Ungvár, 1997.

kívül a „magyar kerület" minden parókiáján és egyházközségében van magyar nyelvű hitoktatás is. A magyar görögkatolikus szórványban a nemzeti nyelvű lelkipásztori ellátottság egyelőre megoldatlan.

A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegyében az egyházi adatok alapján 23–24 ezer magyar görögkatolikus hívő van. Amikor napjainkban a Beregszászi Magyar Esperesi Kerület fogalmát használjuk, akkor az lényegében egyet jelent a kárpátaljai magyar görögkatolikusokkal. Nagyobb részük ebbe a kerületbe tartozik, de vannak olyan közösségeink is, amelyek az egyházi közigazgatás szerint ugyan más esperesi kerületbe tartoznak, de nyelvi-nemzeti hagyományaik alapján a magyar közösséget tekintik sajátjuknak.

A Beregszászi Magyar Esperesi Kerület a görögkatolikus egyház 1989-es újraengedélyezése, legalizációja[36] utáni időszakban fejlődött a magyar görögkatolikusokat tömörítő kisebb egyházi közigazgatási egységgé.

Szemedi János püspök 1996-ban, a *Blahovisznik* kilencedik számában öt esperesi[37] kerület alapítását hirdette ki. 1996. augusztus 30-án 406/96-os rendeletével állította fel a Nagyszőlős-Beregszászi Esperesi Kerületet, melynek Bendász Dániel alsóveresmati parókus lett az esperese. Az új kerület magában foglalta a Nagyszőlősi, Beregszászi, Ungvári és Munkácsi járások magyar, illetve részben magyar egyházközségeit és a Nagyszőlősi járás szláv nyelvű egyházközségeit is. Ez a kerületet kezdték el a rendszerváltás után magyar esperesi kerületnek nevezni, ugyanis ide tartozott és tartozik a magyar identitású görögkatolikus hívek és papság legnagyobb része.

Milan Šášik püspök apostoli kormányzóként röviddel 2003-as intronizációja után leválasztotta a Nagyszőlősi járás szláv falvait és külön esperesi kerületet állított fel, melynek akkori vezetője Szabó Konstantin lett. Az akkori ordinárius a Beregszászi Esperesi Kerület névnek megtartása mellett csak a magyar, vagy

[36] 1989. november 30-án Kijevben hatályon kívül helyezték a görögkatolikus egyházat betiltó 1949-es rendeletet. Vö. Бендас Д.: *Виховання духовних кадрів у Мукачівській Греко-Католицькій єпархії*, in: Наукові записки Ужгородського університету Серія, Історично-релігійні студіїю, Ungvár, 2012, 70.
Бендас Д.: *Легальна і нелегальна підготовка священиків у Мукачівській єпархії*, in: Благовісник, 2002/6, 8.
Fedinec Csilla, Vehes Mikola (főszerk.): *Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra*. Argumentum, MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2010, 364kk.

[37] Az öt esperesi kerület: Volóc-Mizshirjai, Nagyszőlős-Beregszászi, Ilosva-Szolyvai, Huszt-Técső-Rahói, a román hívek részére külön kerület a Técsői és a Rahói járásokban. Ez utóbbit jogfolytonosság alapján hozták létre, ugyanis az 1947-es sematizmusban már volt saját esperesi kerülete a románoknak.

összeírás, csak egy csonka sematizmus 1938-ban, amely csak az akkori Beregszászi Esperesi Kerület adatait tartalmazza. Az 1945-ben kiadott és 1947-ben javított sematizmusban ugyanis már egy újabb kerület szerepel az összeírásban, nevezetesen a Tiszaújlaki Esperesség, amely a jelenlegi magyar kerület parókiái közül többet is magába foglalt.

A jelenleg magyar görögkatolikus liturgiát végző, de nem az esperesi kerülethez tartozó egyházközségek közül Fancsika a Nagyszőlősi Esperesi Kerülethez, míg Munkács és Barkaszó a Munkácsi Esperesi Kerülethez tartozott, Kisgejőc és Komcsháza pedig az Ungvári Kerület részét képezte.

A KÁRPÁTALJÁN ÉLŐ MAGYAR GÖRÖGKATOLIKUS KÖZÖSSÉGEK ÖSSZESÍTŐ ADATAI

A következő lista azokat az egyházközségeket és fontosabb adataikat jelöli, ahol jelenleg bejegyzett egyházközség van, illetve folyamatos a magyar liturgikus élet és igehirdetés.

Ezenkívül több olyan egyházközsége is van a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegyének, ahol a magyar görögkatolikus hívek nyelvi identitása nem szilárdult meg, vagy éppen az elmúlt évtizedekben meggyengült, s mindeddig magyar nyelvű lelkipásztori ellátásuk sem valósulhatott meg. Jelenleg leginkább Técső, Huszt, Visk, Csap, Ördarma, Minaj, Nagygejőc, Kereknye, Császlóc, Gorond, Izsnyéte, Sztrabicsó, Gát, Gödényháza, Tekeháza, Királyháza, Feketardó, Nagybereg, Mezővári, Beregszász-Végardó, Beregszász-Búcsú, Asztély, Kovászó, Sároszoroszi, Zápszony, Mezőkaszony, stb. azok a községek, ahol tudunk magyarul beszélő görögkatolikusokról. Az említett településeken élők a nemzeti-kulturális-történelmi hagyományok alapján a magyar közösséghez tartoznak, azonban a vallási és a nemzeti asszimilációs hatásoknak az átlagosnál erőteljesebben ki vannak téve. Kárpátalján ez a hívőcsoport, illetve terület tekinthető a *magyar görögkatolikus szórványnak*. Becsléseink alapján számuk meghaladhatja a négyezer főt.

Kárpátalján tehát belső egyházi adataink alapján a magyar görögkatolikus száma összességében 26 ezerre tehető.

Bejegyzett és folyamatos lelkipásztori ellátásban részesülő kárpátaljai magyar görögkatolikus egyházközségek összesítő adatai:

Egyházközség	Fatemplomának építési ideje	Jelenlegi templomának építési ideje	Templomának titulusa	Az egyházközség tagjainak száma 2014-ben	Első anyakönyvének kezdete	Az egyházközség egyházi és állami bejegyzése a legalizáció (1989) után	Jelenlegi áldozópap
Ungvár, püspöki székesegyház		1646	A Szent Kereszt felmagasztalása	1000 magyar hívő			Ambrus József
Kisgejőc		1993	Istenszülő elhunyta és mennybevitele (Nagyboldogasszony)	600		1991	Ambrus József

3. FEJEZET

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR GÖRÖGKATOLIKUS EGYHÁZKÖZSÉGEKRE VONATKOZÓ ADATOK ÉS FOGALMAK

Közösségek és templomok

Az utóbbi években a történelmi kutatások megélénkülése mellett megfigyelhető a lokális, vagyis a helyi közösségek történetének megismerésére irányuló igény is. Az identitás erősítésének történelmi tényekkel való alátámasztása mindig is fontos szempont volt, s az ideológiai és nemzeti elfogultság kísértésében élő korunkban még fontosabbnak tekinthető.

A közelmúlt és korunk gyakran ideológiai alapokra helyezett „kutatási stratégiái" hajlamosak az igazság elferdítésére. A görögkatolikus egyház történetének kutatása korrekt körültekintést igényel. Egyrészt azért, mert az újkorban létrejövő egyház gyakran célpontja volt a politikai és nemzeti behatásoknak. Másrészt azért, mert egy különösen interetnikus jellemzőkkel és vallási sokszínűséggel átszőtt területen fekszik, amely az elmúlt évszázadban gyakran államhatalmat is cserélt.

Munkánk vezérfonala a kárpátaljai görögkatolikus közösségek bemutatása. Elsősorban a templomok történetére és illusztratív bemutatására törekszünk, kiegészítve azt azzal, hogyan alakult a közösség élete az elmúlt évtizedekben. Munkánk célja továbbá, hogy magyar görögkatolikus szempontból rögzítsük azt az állapotot, amely a mai időszakra kialakult a 20. század zavaros és gyakran államalakulatokat is váltó időszakában. Véleményünk szerint az egyház életében leginkább a templomok hordozzák és testesítik meg azt a szellemi és lelki gazdagságot, amely az egyház küldetéstudatában gyökerezik. A templomot ugyanis, mint „Isten házát" jelenlegi liberalista és szekularizált világunkban is viszonylagos elismertség, tisztelet övezi.

Kiadványunkban a hivatalos magyar, illetve zárójelben az ukrán településneveket használjuk. A települések magyar megnevezésénél a 20. század közepéig többnyire az 1898 és 1912 között megállapított neveket használták. A Szovjetunió időszakában többnyire a rövidített, vármegyei jelzetek nélküli változat élt. A Legfelsőbb Tanács 1986 és 2014 között egyes településneveket megváltoztatott.

1989-es újjáéledése után, a jelenlegi Ukrajnában épült (Tiszapéterfalva, Verbőc-Feketepatak, Palló, Tiszacsoma, Tiszakeresztúr, Forgolány), átépült és felújított (Mezőgecse, Nagybégány), valamint az építés folyamatában lévő templomai (Kisbégány, Téglás, Nagypalád) mutatják leginkább a kárpátaljai magyar görögkatolikusság élni és fejlődni akarását. Ezt a vágyat erősítik az esperesi kerületen kívüli magyar liturgiák (Barkaszó, Munkács, Nagyszőlős, Fancsika, Ungvár, Koncháza), a római katolikus közösségek templomaiban (Kisszelmenc, Bene) és a közös templomokban (Nagymuzsaly, Csetfalva, Aklihegy) végzett magyar istentiszteletek is.

A templomok és az egyházközségek történeteinek leírásánál a tömörségre és a szöveg folyamatosságára törekszünk. A sematizmusoknál minden esetben elkészítették a parókiák, filiák és személyek (áldozópapok) listáinak betűrendes mutatóit is (*index parochiarum*, *index filialium*, *index personarum*), amelyek a további kutatásokat, illetve a személyes adatgyűjtést segíthetik. A 19. század második felében és a 20. század első két évtizedében pedig felekezeti iskolákra, kántortanítókra és felekezeti tankerületekre vonatkozó adatok is szerepelnek. Így ezek az adatok az adott év és az egyházközségek neveinek egybevetésével könnyedén kikereshetők.

Bizonyos helyeken (pl. templom vagy parókia építési évének meghatározásánál), ahol semmilyen adatot nem találtunk az összeírásokban, a helyi közösség emlékezetére, illetve templomi feliratokra hivatkozunk, hogy ki tudjunk alakítani egy vázlatos történeti leírást. Ezekre az aktuális egyházközségeknél, illetve templomoknál konkrétan utalunk is.

Az egyházi összeírások alapján létrejövő rövid egyházközség- és templomtörténetek tudományos jellegét és fontosságát abban látjuk, hogy az megalapozójává és vázlatává válik további kutatásoknak.

A prédikáció és a liturgia nyelve

Az 1806-os egyházi összeírás szentel először külön rubrikát a „Görögkat(olikus) közösség prédikációs nyelve" kérdéskörének. Az 1821-es sematizmustól kezdve pedig már bárminemű konkretizálás nélkül a nyelv (*lingua*) jelölése történik meg.

A vizsgált térségben a prédikáció nyelve magyar és ruszin, s később a liturgia nyelvének is ugyanazt jelölték. A 19-20. század fordulójának időszakához közeledve egyre gyakoribbak a teljesen magyar liturgikus és prédikációs nyelvet használó egyházközségek.

A község élő nyelvhasználata nagy valószínűséggel eltért a semtizmusok nyelvmeghatározásától. Ha összevetjük az egyházi összeírásokat a helységnévtárak adataival, megfigyelhetjük, hogy olyan községben is magas volt az önmagukat magyarnak valló emberek száma, ahol a liturgiát ószlávul végezték, s ruszinul prédikáltak.

Népoktatás, katekézis, felekezeti iskola

Az 1806-os összeírás az egyik legkorábbi és legrészletesebb, oktatásra vonatkozó forrás a Munkácsi Egyházmegye egyházközségeit illetően. Az összeírásban a görögkatolikus népoktatás vagy katekizáció megnevezéssel jelölték az oktatás éppen „aktuális fejlettségi szintjét".

Felekezeti oktatás a görögkatolikus egyház kezdeti időszakától kimutatható. A felekezeti szertartást előbb a lelkész, később a kántor oktatta, akit közismertebb néven kántortanítónak vagy „éneklésztanítónak" neveztek. Így a 19. század előtt a világiak oktatásban való részvétele is bizonyítható. A sematizmusok egyre részletesebb adatokat közölnek az oktatás dokumentálására, amely a jóval korábban megfogalmazott igény kiteljesedését mutatja.

Érdekességként megjegyezzük, hogy a jelenlegi Beregszászi Magyar Esperesi Kerület területére vetítve egyedül Palágy(komoróc) esetében jelöltek görögkatolikus népoktatást, egyéb esetekben csak katekézist jegyeztek. Katekizáció azonban minden akkori parókiális helyen, sőt a leányegyházközségek nagy részében is jelen volt.

A felekezeti iskolarendszer szervezett formája a Munkácsi Egyházmegyében a 19. század közepére érte el teljességét. Az 1847-es évtől kezdték jelölni az egyházi adatok közlésénél a kántortanítókat és a görögkatolikus oktatásban résztvevő egyéb személyeket (pl. az egyházi tanfelügyelőket). Ez már komoly szervezettséget, a görögkatolikus egyház személyi állományának megsokszorozódását, a világiak oktatásban való részvételének kiteljesedését is jelentette.

Összefoglalás

Az elmúlt évszázadokban az Északkeleti Felvidéken a görögkatolikus egyház me határozó lelkipásztori, szociális, oktatási és nemzetmegtartó tevékenységet fejt ki. Ebben a tevékenységben maradandót alkottak a Munkácsi Görögkatoli Egyházmegye püspökei és papjai, akik hozzájárultak a térség szellemi, lelki és ga dasági fejlődéséhez.

A 20. század folyamán számos politikai tényező és akarat rajzolta át tér günk vallási és nemzetiségi térképét, s ez természetesen hatással volt a magy görögkatolikusokra is. Az egyházmegyei és az államhatárok viszonylagosan gy változásai nem vették figyelembe az emberek lelki, szellemi és nemzetiségi sa tosságait.

Munkánk első részében általánosan taglaltuk az összefüggéseket és megkí reltük bemutatni, hogy a Munkácsi Egyházmegye keretein belül – a mára tú nyomó többségében szláv egyházmegyében – is folyamatos maradt a magy görögkatolikus jelenlét. Ennek szervezeti egysége a Beregszászi Magyar Espere Kerület, mely híveinek keresztény szemléletű identitás-formálásában egyszer törekszik a görögkatolikus és a magyar szellemiség ápolására és építésére.

Jelezni szeretnénk, hogy a kárpátaljai magyar görögkatolikusok az ősi egyh megyéhez való lojalitásuk mellett a nemzeti nyelven való imádkozás és lelkipás tori ellátás vágyát hordozzák magukban, és keresik a kiteljesedésre irányuló me oldásokat.

Az összefoglaló táblázat és a fogalmak magyarázata az egyházközségek röv történeti áttekintésének alaposabb megértését segíti elő. Munkánk következ második egysége pedig a kárpátaljai magyar görögkatolikus egyházközségek tö ténetének és életének rövid bemutatására tesz kísérletet.

vált, a ceholnyai templom pedig a város lelkipásztori központja lett.

A székesegyházat a Szent Kereszt Felmagasztalásának (szeptember 14., Julián-naptár szerint szeptember 27.) tiszteletére szentelték fel. A templombelsőt Virág Gyula és Boksay József oltár- és falképei, homlokzatát Puskás László mozaikjai díszítik. A keresztrefeszítés oltárában Boldog Romzsa Tódor munkácsi püspök ereklyéit helyezték el, mellette a vértanú püspök ikonja (festette: Puskás László) található az életéből vett jelenetekkel.

Az ungvári magyar görögkatolikusok jelenleg a székesegyházban végzik szertartásaikat a Gergely-naptár szerint. Magyar liturgikus közösség a székesegyház 1990-es visszaszolgáltatása óta létezik, s a székesegyház egyik káplánját bízták meg az Ungváron élő magyar görögkatolikus hívek külön ellátásával.

Ungváron az egyházi becslések alapján jelenleg 1000 magyar görögkatolikus él.

lélekszáma az 1792-es első hivata- ... 97 volt. 1868-ban 166, 1915- ... görögkatolikus élt Sislócon. 1947- ... jelenleg pedig 400 görögkatolikus él ...

... besorolása szerint a sislóci ... 1792-től az Ungi Kerület- ... Palágy filiájaként. 1814-től az ... Esperesi Kerület része lett. 1856-tól ... Kerületbe került. 1865–1908 ... esperesi kerületbe tarto- ... Őr filiája. 1908-ban tör- ... változás, miszerint Őrdarma ... -ként volt az egyházmegye ... egyházunk eltörléséig. 2008-tól ... egyházközségként működik.

... a Nagyszőlős-Beregszászi Espe- ... lett, 2003-tól a Beregszá- ... Esperesi Kerületbe került. Milan

KONCHÁZA

Ungvári járás — Ungvári Járási Esperesi Kerület

A Koncházi Görögkatolikus Egyházközség (Koncháza, c. Концово) a Munkácsi Egyházmegye története folyamán egészen a legújabb időkig Minaj filiája volt. A viszonylag kisebb létszámú községekhez hasonlóan egyházi szempontból lassabban fejlődött.

Templomát 1891-ben szentelték fel az Istenszülő elhunyta és mennybevitele (Nagyboldogasszony, a Julián-naptár szerint augusztus 28.) tiszteletére, azonban az építkezés nem fejeződött be. Ettől az évtől kezdődően az 1908-as összeírásig szilárd anyagból épült templomot jeleznek „torony nélkül" megjegyzéssel. Valószínűleg az 1908-tól két alkalommal is leírt „1906-ban felújított templom" megjegyzés a torony építésére és a templom építésének befejezésére utal.

A templomot a kommunizmus időszakában elkobozták és vegyszer-, illetve terményraktárként használták. Az egyház legalizálása után kapta vissza a görögkatolikus közösség.

A görögkatolikus egyház legalizációja után 1995-ben jegyezték be a közösséget az egyházi és az állami hatóságok.

Az egyházközséget 1864-től a Bonum Ecclesiae Cathedralis jelzővel illetik, amely azt jelenti, hogy az Ungvári Székesegyház javadalmának számított. A visszaemlékezések alapján teológiai tanárok vagy egyházi hivatalnokok lakták az egyházi épületet, melyet a kommunizmus idején elkoboztak, és máig nem szolgáltatták vissza.

A helyi emberek elmondása szerint az egyházközségnek

nem volt felekezeti iskolája, a második világháború környékén az áldozópapok a polgári iskolában tanították a hittant.

A hívek lélekszáma Koncházán 1792-ben 44 volt, 1847-ben 94, 1915-ben pedig 196. A görögkatolikus egyház eltörlése előtti utolsó adatközléskor, 1947-ben 196 görögkatolikus élt a községben. Jelenleg a közösségben körülbelül 100 görögkatolikus vallja magát magyarnak. A liturgiát két nyelven végzik magyar és ukrán énekek váltakozásával.

Esperesi kerületi besorolása minden esetben az anyaegyházközség, Minaj hovatartozása alapján határozható meg. A Munkácsi Egyházmegye felállítása utáni időszakban, 1792–1856 között az Ungvári Esperesi Kerülethez tartozott. 1856-ra átsorolták a Bezői Esperesi Kerületbe, ahol valószínűleg a trianoni határmódosításig maradt. Az 1947-es sematizmusban már az Ungi Kerület egyházközségei között találjuk (Bező Csehszlovákiához került a határmódosításkor). 1996-ban az egyházközség az Ungvári Esperesi Kerület részévé vált, majd 2003-tól az Ungvári Járási Esperesi Kerület önálló parókiája lett.

Nevének változatai a sematizmusokban: Koncháza, Kontzháza, Konczháza, Koncovo.

Ungvári járás – Beregszászi Mag

A Palágykomoróci Görögkatolik
...) történetét az egyházi ös
... adatok megjelölésével iktat
... ismert, 1915-ig azonban eg
...egyházközséget, Palágykomo

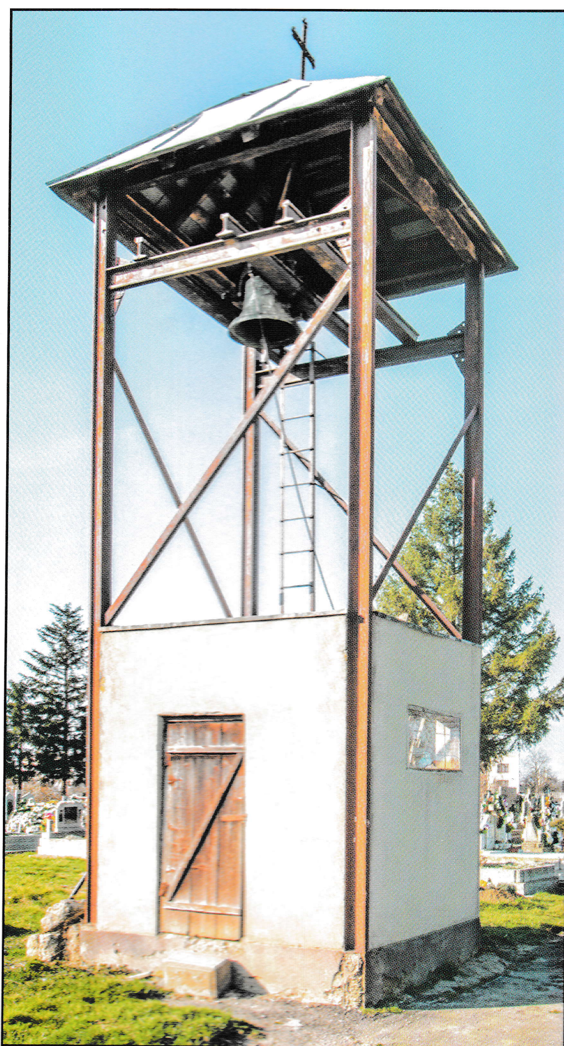
Palágy és Komoróc különálló
... már gyakorlattá vált a Palágyk

Téglás-Szürte

Ungvári járás – Beregszászi Magyar Esperesi Kerület

A Téglás-Szürtei Egyházközség (Téglás, c. Тийглаш, Szürte, c. Сюрте) jelenleg egyházi szempontból egy közösséget alkot, a múltban azonban két különálló közösség volt. Mindkettő Palágy filiája volt, viszont Szürtében 1792-ben, Kistégláson azonban csak 1856-ban jelöltek görögkatolikusokat. Kistéglás település viszonylag későn, a 18–19. században jött létre, s akkori lakosságának döntő részben az itt található Latorca-rév kiszolgálása volt a feladata. Az egyházi adatok között azonban többnyire csak a Téglás elnevezés használatos.

A 19–20. század fordulóján épült a Szent István apostoli király (augusztus 20.) tiszteletére szentelt görögkatolikus iskolakápolna. A második világháborút követően ezt elkobozták. Iskola, könyvtár, majd óvoda működött az épületben. Az iskolakápolna udvarán álló haranglábat áthelyezték a temetőbe, az egyik harangját ellopták.

A görögkatolikus hívek ezek után a római katolikus templomba kezdtek járni, de csak a mellékoltárnál végezhettek liturgiát, míg végül ezt a templomot is bezárták.

1989-et követően a római és görögkatolikus hívek közös erővel újították fel a római katolikus templomot, és közösen használják jelenleg is.

Az egyházközséget 1995-ben regisztrálták újra az egyházi és az állami hatóságok.

2012. augusztus 20-án Milan Šášik püspök megáldotta az

Kereszt a tervezett templom

A hívek lélekszáma 1792
először említik az egyházi
187 hívő volt. 1908-ban K
hívő élt. 1947-ben Tégláson
a vallását. Jelenleg a két köz
Névváltozataik a sematiz
Sjurty, Szörte.

Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház, közismert nevén az Illyés Gyula Nemzeti Színház) végezte szertartásait. 1992-ben kapták vissza és azóta használják templomukat, amely az egykori Attila (a jelenlegi Sevcsenkó) utcában van.

Az egyházközség parókiája 1883 előtt fából készült. 1886-ban jelölnek először új parókiát. Az 1899-es egyházi adatok szerint a jelenlegi – még vissza nem szolgáltatott – parókusi lakást 1884-ben szentelték fel.

Az első megjelent adatközléskor, 1747-ben tíz család tartozott a Beregszászi Egyházközséghez. A Munkácsi Egyházmegye felállítása utáni első összeírásban, 1792-ben 203 görögkatolikus volt Beregszászban, 1847-ben 400, 1915-ben pedig 868 görögkatolikus élt a városban. A görögkatolikus egyház eltörlése előtti utolsó számláláskor 3237 görögkatolikus híve volt az egyházközségnek.

1806-ban már végeztek hitoktatást az egyházközségben, felekezeti iskoláját pedig 1847-től jegyzik. Abban az évben 25 diákja és egy kántortanítója volt a közösségnek.

A prédikáció nyelve 1806-ban a magyar és a ruszin volt, s ez így maradt 1938-ig.

1876-tól az egyházközségben imatársulat működött.

Az egyházközség anyakönyvét az 1947-es adatok szerint 1772-től írták. Jelenlegi anyakönyvét a rendszerváltás után, 1990-től vezetik újra.

A egyház legalizációja után 1990-ben regisztrálták újra az egyházközséget az egyházi és állami hivatalok.

Makkosjánosi

Beregszászi járás – Beregszászi Magyar Esperesi Kerület

A Makkosjánosi Görögkatolikus Egyházközség (Makkosjánosi, c. Яноші) a Munkácsi Egyházmegye ősi parókiái közé tartozik. 1821-ben *parochia antiqua* kifejezéssel katalogizálták. Mint Beregszász filiájának, kegyura 1747-ben a munkácsi uradalom volt. 1814-től C. Schönborn birtokolta, 1821-től pedig az egyházközség a püspök által szabadon adományozható besorolásba került.

1747-ben még Beregszász filiája Beregszász-Végardóval együtt. Az 1847-es sematizmustól kezdve több alkalommal is jelzik, hogy 1745-ben alapították az egyházközséget, 1792-től pedig önálló egyházközségként szerepel az egyházi összeírásokban.

Az egyházközséget 1835-ben tűzvész sújtotta, amint azt 1847-től folyamatosan jelzik az összeírások.

1864-ben, az 1878–1886-os időszakban és 1947-ben káplán is működött a parókus mellett.

A templom keletkezésének korai időszakára utal, hogy 1792-ben Makkosjánosi már önálló egyházközség volt, aminek egyik feltétele volt az istentiszteleti hely megléte. Az ősiségét az egyházközség 1747-es említése és a későbbiekben használt *parochia antiqua* kifejezés is igazolja Az 1908-as sematizmus szerint 1798 előtt (vagy 1798-ban) épült a fatemplom, melynek további sorsa ismeretlen. A sematizmusok az 1835-as tűzvész kapcsán kizárólag a paplak és annak tartozékai (pl. anyakönyvek) pusztulásáról írnak.

Tiszabökény

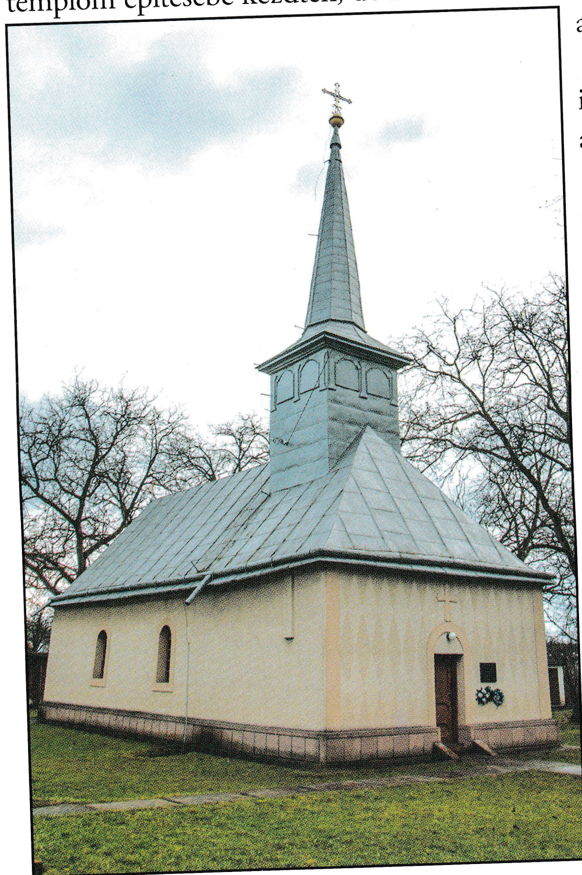
Nagyszőlősi járás – Beregszászi Magyar Esperesi Kerület

A Tiszabökényi Görögkatolikus Egyházközség (Tiszabökény, c. Тисобикень) a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye legősibb parókiáinak egyike.

A kegyúri jogokat a községben 1747-ben a Szintay család birtokolta, míg 1814-ben Sztojka Zsigmond volt a közösség kegyura. 1821-től pedig a püspök által szabadon adományozható kategóriába került az egyházközség.

Az 1747-ben megjelent összeírásban templomát „közepes fatemplom” jelzővel illetik. Az 1821-es összeírásban szereplő *parochia antiqua* megjelölés, s a 18. században már létező temploma is igazolja ősiségét.

Tiszabökény az egyházmegye azon egyházközségei közé tartozik, ahol jelenleg is fatemplom van. Ez a magyar görögkatolikus területen egyedülálló. (Sajnos a 20. században külső és belső falfelületét is bevakolták.) A 20. század közepén új templom építésébe kezdtek, de a munkálatok abbamaradtak, s jelenleg is csak az alapok állnak.

A templom titulusa a kezdetektől mostanáig Szent Mihály arkangyal (november 8.).

Az egyházközség temploma a görögkatolikus egyház likvidálása után pravoszlávként működött. A községnek csak egy része tért vissza a görögkatolikus egyházba. A templomot a két közösség 2005-ig – nem kevés feszültséggel terhelten – közösen használta. Azóta visszakerült a görögkatolikus egyház kizárólagos tulajdonába.

Az egyházközségnek 1870 előtt készült el az a szilárd anyagból készült parókiája, amely jelenleg is ezt a célt szolgálja. 1847-ig minden összeírás fából készült parókiát jelöl. 1859-től kezdve több sematizmusban is jelölik az új parókia alapkövének létezését

-től pedig már új görögk
funkcionáló épí
A tiszabökényi görögkatol
meg. Az első összeí
évtizeddel a Munkácsi Eg
volt a közösségnek.
hívő, az egyházmegye el
görögkatolikus élt Tiszabökén
görögkatolikus csal
Népiskolája 1847-ben már
adatokat. Fontos megjegye
nem, de az egyi
A görögkatolikus közösség
összeíráskor a ruszin
időszakban pedig teljesen
az egyházközségbe
Anyakönyvét az 1847-es ada
2003-ban kezdték írni

1870-től pedig már új görögkatolikus parókiát említenek a községben. A jelenleg is paplakként funkcionáló épületet 2004 és 2008 között újították fel.

A tiszabökényi görögkatolikusok lélekszám-változásában fokozott növekedés figyelhető meg. Az első összeíráskor (1747) 20 család alkotta az egyházközséget. Két évtizeddel a Munkácsi Egyházmegye felállítását követő adatközléskor (1792) 314 híve volt a közösségnek. A trianoni döntés előtti utolsó adat szerint (1915) 464 hívő, az egyházmegye eltörlése előtti utolsó összeíráskor (1947) pedig 609 görögkatolikus élt Tiszabökényben. Jelenleg 500 tagja van az egyházközségnek. A egykori görögkatolikus családok egy része a pravoszláv egyházban maradt.

Népiskolája 1847-ben már volt, de a tanulók számáról akkor még nem közöltek adatokat. Fontos megjegyeznünk, hogy az 1806-os összeírásban az anyaegyházközségben nem, de az egyik filiában, Tiszapéterfalván már volt hitoktatás.

A görögkatolikus közösség és a hozzá tartozó filiák prédikációs nyelve az 1806-os összeíráskor a ruszin volt. 1821-től ruszin és magyar, az 1878–1883 közötti időszakban pedig teljesen magyar az egyházi életben használt nyelv.

1876-tól az egyházközségben imatársulat működött.

Anyakönyvét az 1847-es adatrögzítés szerint 1792-től vezették. Jelenlegi anyakönyvét 2003-ban kezdték írni.

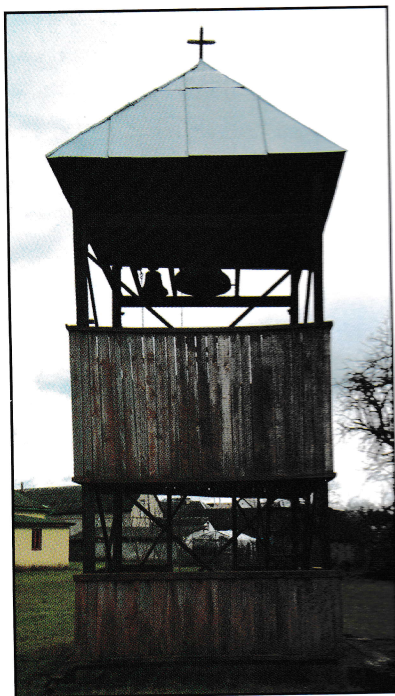

A közösség a legalizáció után 2003-ig több egyházközség (Salánk, Batár, Tiszaújlak és Karácsfalva) filiája is volt. Az adott időszak anyakönyvi adatai is ezekben az egyházközségekben találhatók.

Az 1747 és 1947 közötti időszakban az anyaegyházközség filiái a következők voltak: Tiszapéterfalva, Tivadar, Tiszafarkasfalva, Uszka, Magosliget, Tiszabecs, Milota, Csegöld, Sonkád, Kispalád, Botpalád, Andrásfalva, Csatóháza, Tiszakóród, Esze-tag, Tiszacsécse.

Az egyházközséget a görögkatolikus egyház legalizációja után 1991-ben jegyezték be újra az egyházi és állami hatóságok.

Espereskerületi besorolása az idők folyamán többször változott. Az 1747-es összeírás nem jelölt külön esperesi kerületet, akkor Ugocsa vármegye parókiái között találjuk. Az 1792–1859 közötti időszakban Ugocsa vármegye Túrterebesi Esperesi Kerületének a része. 1859–1915 között ugyanezen vármegye Tiszaszászfalui Esperesi Kerületébe tartozott. 1912-ben, a Hajdúdorogi Egyházmegye felállításakor Tiszabökény a Munkácsi Egyházmegye kötelékében maradt egyes filiáival együtt. A trianoni békediktátum következtében létrejött határmódosítás az anyaegyházközséget a filiák elvesztése tekintetében érintette. Az 1915–1945 közötti időszakban megjelent egyetlen, 1938-ban kiadott sematizmus sem tartalmazza az ugocsai egyházközségeket. Az 1947-es összeírásban pedig már a Tiszaújlaki Esperesi Kerület részét képezi az egyházközség. 1996-ban a Nagyszőlős-Beregszászi Esperesi Kerület részévé vált, s ennek folytatásaként, mint magyar görögkatolikus egyházközség, 2003-tól a Beregszászi Magyar Esperesi Kerülethez tartozik.

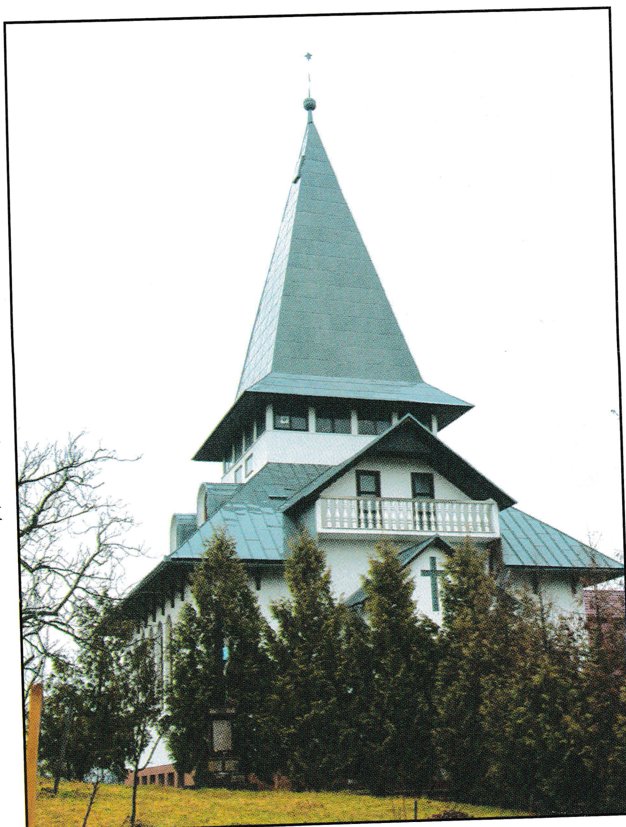

Az egyházi összeírásokban Békény, Bekenya, Bekenyá, Bokonya, Bekenja, Tiszabökény változatok fordulnak elő az egyházközség megnevezése kapcsán.

Aklihegy

Nagyszőlősi járás – Beregszászi Magyar Esperesi Kerület

Az aklihegyi (Aklihegy, c. Оклі Гедь) görögkatolikusok az 1994-ben épült, Kárpátalján egyedülálló ökumenikus templomban végzik szertartásaikat, melyet a három kárpátaljai történelmi felekezet (görögkatolikus, római katolikus, református) közösen használ.

A templom titulusa Urunk színeváltozása (augusztus 6.).

A görögkatolikus hívek száma 50 fő.

Aklihegy

Nagyszőlősi járás – Beregszászi Magyar Esperesi Kerület

Az aklihegyi (Aklihegy, c. Оклі Гедь) görögkatolikusok az 1994-ben épült, Kárpátalján egyedülálló ökumenikus templomban végzik szertartásaikat, melyet a három kárpátaljai történelmi felekezet (görögkatolikus, római katolikus, református) közösen használ.

A templom titulusa Urunk színeváltozása (augusztus 6.).

A görögkatolikus hívek száma 50 fő.

нки) az 1747-es első
ideríteniük, ugyanis
ezett, s jelentős egy-

ely az egyházközsé-
zmegye 1771-es fel-
keletkezésére utal.
814-ben C. Károlyi
pedig az egyház-
pök által szabadon
ó kategóriába ke-

község tulajdoná-
konosztázion-töre-
helyi hagyomány
rábbi fatemplom
íszítette. Az előző
ését az 1847-es se-
gazolja, amely egy
tiszteletére épült
elöl. Az 1792-es
nt az egyházköz-
e volt, ami jelen-
ak tekinthető az
an. A kimaradás
dminisztratív fi-
s lehet. Az 1792-
int Salánk Ugo-
ez, akkori filiái
lomos filia«, és
dig Bereg várme-
.
-től önálló egy-
847-es sematiz-

mustól, amikor a templomok építési anyagáról is közölnek adatokat, fatemplomot jelölnek az egyházközségben. Az 1883-as sematizmus az első, amely a templom anyagára vonatkozóan a „kő vagy szilárd anyag" kifejezést használja. A jelenlegi templom felszentelése a sematizmusok tanúságai alapján 1878–1883 között lehetett.

1949–1989 között a templomot nem zárták be, de az ortodox egyház tulajdonában volt.

A templom védőszentjében nem történt változás az 1921-es első titulusjelölés óta. A fatemplom és a jelenlegi templom is Szent Mihály arkangyal (november 8.) tiszteletére épült.

Verbőc-Feketepatak

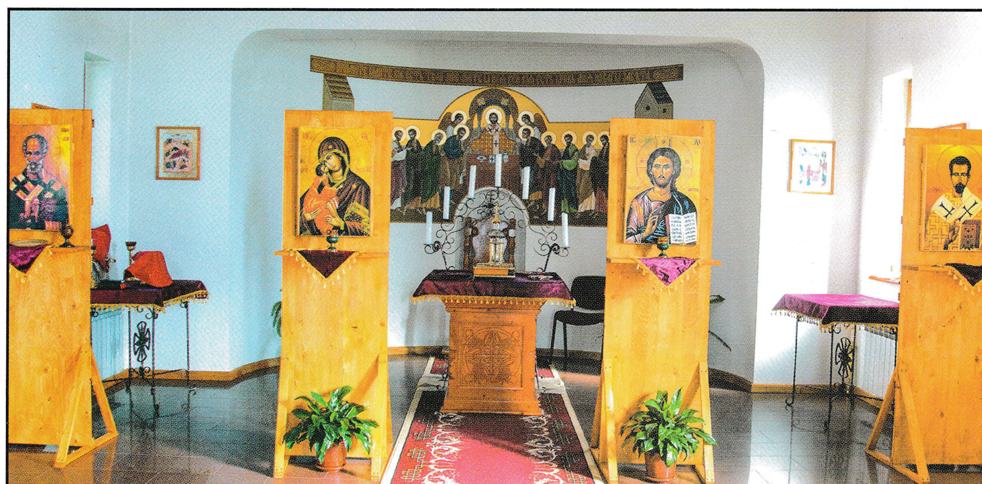
Nagyszőlősi járás – Beregszászi Magyar Esperesi Kerület

A Verbőc-Feketepataki Görögkatolikus Egyházközség (Verbőc, c. Вербовець, Feketepatak, c. Чорний Потік) templomát 2008-ban szentelték fel.

Titulusa Boldog Romzsa Tódor ereklyéinek átvitele (június 28.). Temploma a görögkatolikus egyházközség tulajdona, de felépítéséhez jelentős anyagi támogatással járult hozzá a római katolikus püspökség is. Jelenleg közösen használja a két katolikus közösség.

Az egyházközséget 2002-ben jegyezték be az egyházi és az állami hatóságok.

adták át tornaterem céljára, viszont sohasem használták azt. Miután 1989-ben újra kinyitották a templomot, először római katolikus szentmiséket tartottak benne, majd a hívek elkötelezettségének köszönhetően visszakerült a görögkatolikus egyház tulajdonába.

Az egyházközséget 1992-ben jegyezték be újra az egyházi és az állami hatóságok.

Felekezeti iskolája már 1806-ban volt a közösségnek, s akkor indult a katekézis is. 1856-ból származik azonban az első számszerű adat, miszerint kántortanítója és 16 tanulója volt az intézménynek.

A prédikáció nyelve 1806–1883 között magyar és ruszin volt. Az 1886-os összeírástól kezdve pedig magyar liturgikus nyelvet használnak.

Anyakönyvét az 1847-es sematizmus adatai szerint 1823-tól, az 1888-as szerint 1817-től vezették. Jelenlegi anyakönyve 1994-től íródik.

Filiái 1872–1947 között a következők voltak: Gálocs, Palágykomoróc, Szürte, Kisszelmenc, Nagyszelmenc, Porubka, Dobóruszka, Sislóc, Bátfa, Csap, Buró, Mocsár, Ásvány, Radics, Salamon, Téglás, Ptruksa (Szirénfalva), illetve az Erzsébet, a Budai, a Jaszencsák és a Redvicz uradalmak.

Espereskerületi besorolása többször változott az idők folyamán. 1792-ben az Ungvári Esperesi Kerület részét képezte. 1847-ben már a Bezői Esperesi Kerülethez tartozott egészen a trianoni határmódosításig. A legalizáció után 1996-tól a Nagyszőlős-Beregszászi Esperesi Kerület, majd 2003-tól a Beregszászi Magyar Esperesi Kerület részévé vált.

Elnevezése a sematizmusokban: Palágy, Palágykomoróc, Palágykomorócz, Palágy-Komorócz, Palágy-Komarócz.

Karácsfalva

Nagyszőlősi járás – Beregszászi Magyar Esperesi Kerület

A Karácsfalvi Görögkatolikus Egyházközség (Karácsfalva, c. Карачин) egyike a legősibb egyházközségeknek. Az 1899–1915 között megjelent sematizmusok szerint 1693-ban lett anyaegyházközség.

Az 1747-es és az 1792-es összeírás szerint önálló egyházközség volt, az 1806-os összeírástól 2002-ig azonban filiaként jelölik. Időszakosan Tiszaújlak (1806–37, 1872–1947) és Tiszaújhely (1847–68) fiókegyháza volt.

Kegyura 1747-ben az Újhelyi család volt.

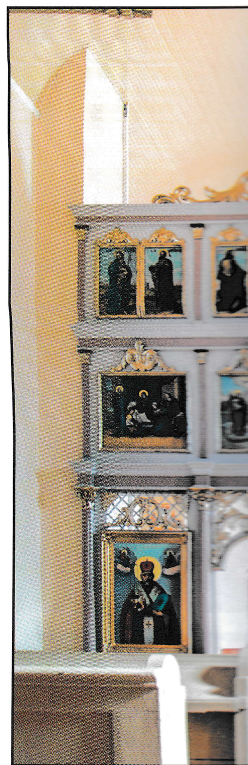
A közösségnek 1747-ben „közepes fatemploma" volt. Ezt a templomot használták a 19. század közepéig. 1859-ben katalogizáltak először kőtemplomot az egyházközségben. A templom akkor még torony nélkül készült el. Tornyot az 1940-es években építettek hozzá a templomhoz.

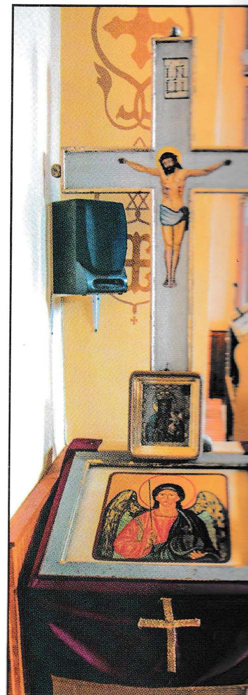
1949–1989 között a templomot nem zárták be, a közösség ortodox egyházközség volt.

Fa- és a kőtemplomát is Szent Mihály arkangyal (november 8.) tiszteletére szentelték.

Felekezeti iskolájáról az első feljegyzés 1856-ból származik, amikor öt tanulója és saját kántortanítója volt. Katekézis azonban már 1806-ban is volt az egyházközségben.

Az 1806-os adatok szerint a prédikáció nyelve a ruszin volt. A későbbi időszakban nehezen lehet megállapítani az istentisztelet és a prédikáció nyelvét, ugyanis mindig az anyaegyházközség egészére adtak meg adatokat, nem pedig az egyes egyházközségekre nézve. Így minden esetben Tiszaújlak vagy Tiszaújhely nyelvhasználata volt az irányadó ezen a téren.

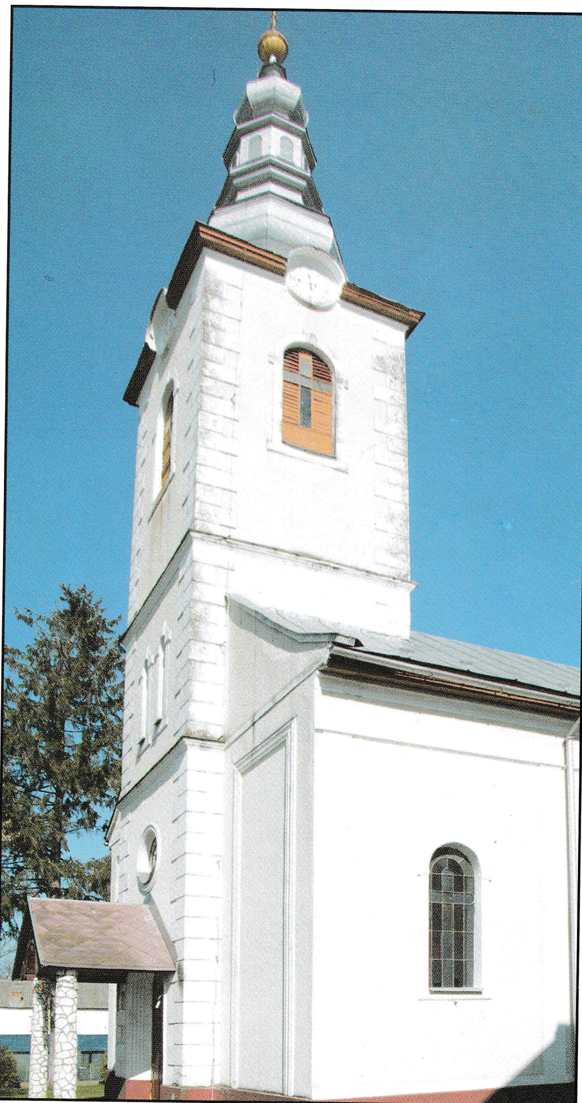

Mátyfalva

Nagyszőlősi járás – Beregszászi Magyar Esperesi Kerület

A Mátyfalvi Görögkatolikus Egyházközség (Mátyfalva, c. Матійово) annak ellenére az egyik legősibb görögkatolikus közösségünk, hogy csak 2001-ben lett önálló parókia. A közösség már az 1747-es összeírásban is szerepelt. Akkor és 1792-ben is Karácsfalva filiája, majd az 1806-os sematizmustól 1947-ig Tiszaújhely fiókegyházközségeként tartották nyilván. A görögkatolikus egyház legalizációja után 1990-től Tiszaújhely, 1997-től 2001-ig Salánk filiája volt.

Templomos közösségként jegyezték már az 1792-es sematizmustól, viszont az új kőtemplom építése csak a 20. században valósult meg. A történelmi Magyarországon kiadott utolsó görögkatolikus sematizmusban (1915) még fatemplomot katalogizáltak az egyházközségben. A helyi hagyomány és az 1992-es felújításkor talált felirat szerint a templomot 1932 és 1937 között építette Géczy József építőmester.

Érdekesség az 1837-es és az 1847-es sematizmusban szereplő adat, mely szerint ebben az időszakban a szatmári püspök engedélyével a szertartásokat (ismeretlen okból) a mátyfalvi latin rítusú, Szent István király tiszteletére szentelt kápolnában végezték, mely 1913-ig létezett a községben (vö. *A Szatmári Egyházmegye sematizmusai*).

A régi ikonosztázion Istenszülő ikonja

A görögkatolikus templom titulusa az Istenszülő oltalma (Pokrova, október 1.) mind a fatemplom, mind pedig a jelenlegi kőtemplom esetében.

Az egyházközség parókiája az 1990-es évektől folyamatosan épült, 2001-ben vették használatba és szentelték fel.

Az 1747-es sematizmusban Tiszaújhelyen és Mátyfalván – amelyek ekkor Karácsfalva filiái voltak – együtt jelöltek összesen 40 családot. 1792-ben 191, 1847-ben 248, 1915-ben pedig 290 görögkatolikus hívő tartozott a községhez. 1947-ben, az egyházmegye eltörlése előtt 388 fő vallotta magát görögkatolikusnak Mátyfalván.

A régi ikonosztázion Istenszülő ikonja